

Magyar Tudományos Akadémia
Energiatudományi Kutatóközpont

Az
MTA Energiatudományi Kutatóközpont
Energia- és Környezetbiztonsági Intézet
Stratégiai Kutatási Terve

2013. június

AZ ENERGIA- ÉS KÖRNYEZETBIZTONSÁGI INTÉZET KUTATÁSI TERVE	4
1. BEVEZETÉS	4
2. FOSSZILIS ENERGIATERMELÉSSSEL KAPCSOLATOS KUTATÁSOK.....	4
3. MEGÚJULÓ VILLAMOSENERGIA-TERMELÉSHEZ KÖTŐDŐ KUTATÁSOK	4
4. ENERGIATAKARÉKOSSÁG ÉS KÖRNYEZETTERHELÉS CSÖKKENTÉSÉT, VALAMINT A KÖRNYEZETBIZTONSÁGOT ELŐSEGÍTŐ KUTATÁSOK	5
5. ENERGIATERMELÉSI FOLYAMATOK GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HATÁSÁNAK MODELLEZÉSE ÉS A VESZÉLYES IPARI TECHNOLÓGIÁK BIZTONSÁGÁNAK JAVÍTÁSÁT CÉLZÓ K+F+I.....	5
TÁBLÁZATOK A HAZAI KAPCSOLATOK NYILVÁNTARTÁSÁRA.....	6
1. TÁBLÁZAT: AZ EK ENERGIA-BIZTONSÁGHOZ KAPCSOLÓDÓ POTENCIÁLIS KUTATÁSI TERÜLETEI.....	6
2. TÁBLÁZAT: AZ EK ALTERNATÍV ENERGIA ÉS ANYAGTAKARÉKOSSÁG, KÖRNYEZETTERHELÉS CSÖKKENTÉSI KUTATÁSI TERÜLETEI	8
3. TÁBLÁZAT: A MEGÚJULÓ ENERGIATERMELÉSI MÓDSZEREK KÖLTSÉG ÉS TÁRSADALMI ELFOGADÁSA ELEMZÉSÉNEK RÖVID TÁVÚ FELADATAI..	9

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az MTA Energiatudományi Kutatóközpont K+F+I programja szorosan kapcsolódik az ország és az Európai Unió energia stratégiai programjához. E program keretében kettős stratégiát követ:

- az atomenergia békés célú alkalmazásával kapcsolatos K+F+I tevékenység erősítése,
- az energia- és környezetbiztonsági K+F+I profiljának kialakítása.

2012 folyamán kidolgoztuk a második célkitűzés részletes stratégiáját. Ennek megfelelően az energia- és környezetbiztonsági stratégia keretében világszínvonalú alap- és alkalmazott kutatásokat, valamint szakértői tevékenységet kívánunk folytatni az alábbi területeken:

- kompetencia kialakítása az energiaátalakítási technológiák minél szélesebb körére,
- a különböző energiaátalakítási technológiák környezeti hatásainak és gazdaságosságának komparatív elemzése,
- a megújuló energiák és a hidrogén-gazdaság egyes technológiai elemeinek kísérletes kutatása,
- energiatárolás néhány területén kísérletes kutatások végzése,
- környezetbarát kémiai és más ipari eljárások tudományos hátterének kialakítása,
- energiatakarékos ipari technológiák tudományos hátterének kialakítása,
- veszélyes ipari berendezések technológiájának javítását célzó K+F+I.

A jelen anyagban összefoglalt stratégiai terv keretet ad a következő néhány év K+F+I feladataira.

2013. június 14.

Az Energia- és Környezetbiztonsági Intézet kutatási terve

1. Bevezetés

A 21. században az emberiség előtt álló kihívások közül az egyik legnagyobb a fenntartható energiatermelés biztosítása. Magyarországon a fenntarthatóság mellett ugyanilyen jelentőséggel szerepel az energiafüggőség csökkentése. Az új kutatóközpont tevékenységének a fent leírt célok megvalósítását kell szolgálnia. A hazai megújuló potenciál szempontjából a napenergia, szélenergia, geotermikus energia, vízenergia és biomassza energia primer energiahordozókkal kapcsolatos kutatásokkal érdemes foglalkozni. Ezek mellett a megfelelő energiamix felállítása céljából a hagyományos energiahordozókkal összefüggő kutatásokba is célszerű bekapcsolódni. A terv 2. és 3. pontja főként az energiabiztonsághoz, a 4. és 5. pontja pedig a környezetbiztonsághoz kapcsolódó kutatásokat foglalja össze.

2. Fosszilis energiatermeléssel kapcsolatos kutatások

Szén-dioxid elhelyezés kiemelkedően fontos az üvegházhatású gázok éghajlatra gyakorolt hatásának csökkentésében. Ehhez szükség van a természetes analógok vizsgálatára, a kőzet-fluidum-szuperkritikus szén-dioxid kölcsönhatásának laboratóriumi vizsgálatára és modellezésére, valamint a potenciális tároló- és fedőkőzetekben a nagy nyomásviszonyok között lejátszódó áramlási-, oldódási-, fázisátalakulási- és hőjelenségek CFD alapú modellezésére.

Az energia hatékonyabb átalakítása megkívája a magas hőmérsékletű hűtőközegek alkalmazásának, a szuperkritikus víz és szén-dioxid termohidraulikájának, illetve az ehhez kötődő fizikai és kémiai tulajdonságokkal kapcsolatos elméleti és kísérleti kutatásokat; a gőz- és gázturbinalapátok fejlesztéséhez kötődő új ötvözetek, technológiák roncsolásmentes anyag-, szerkezet- és elemösszetétel vizsgálatát, továbbá a gyártás, illetve az elhasználódás közben kialakuló hibahelyek felderítését.

3. Megújuló villamosenergia-termeléshez kötődő kutatások

Lehetőségeinkhez mérten foglalkozunk a biomassza-kazánok kibocsátásának minősítésével és (CFD) modellezéssel történő fejlesztésével, a légköri aeroszolban a biomassza-kazánok és a fosszilis erőművek kibocsátási járulékanak meghatározásával, valamint ezen aeroszokok légzőrendszeri kiülepedéseloszlásának numerikus modellezésével, az egészségre gyakorolt hatások összehasonlításával. Tervezzük a bekapcsolódást az 5-50 kW-os szélkerekek hazai fejlesztésébe, például a lapátszög optimális állását és a zajhatás minimalizálását is lehetővé tévő szimulációs eljárások kifejlesztésével, továbbá a napenergia-hasznosítás szempontjából fontos hűtőközegek hőtechnikai kutatásását.

A megújuló energiák használata megkívája a villamosenergia-tárolás és hálózat-modellezés területén folytatott kutatást is. Ennek érdekében kialakítunk új kutatási területeket is: például a speciális feladatokra alkalmazható akkumulátorok és a tüzelőanyag cellák kutatás-fejlesztésére. Modellezzük a decentralizált rendszerek működését, az időjárásfüggő villamosenergia-termelés növekedésének hálózati hatását energiatároló kapacitással vagy a nélkül, a kogenerációs mikroturbinák hálózati hatását és az erőművi menetrendek kialakítását különböző célfüggvények esetén. A terhelési görbe és termelési menetrend alakítása témakörben tanulmányozzuk a fogyasztói profilok létrehozását, a fogyasztók csoportosítását, és a befolyásolásának hatását a völgyidőszak feltöltésére. Fejlesztjük a villamos járművek (e-mobilitás) térhódításával összefüggő villamosenergia-termelési és hálózati lehetőségek

elméletét. A hálózattól való függetlenedést segítheti a flexibilis szál-alapú nanogenerátorok fejlesztése, jellemzése és modellezése.

4. Energiatakarékosságot és környezetterhelés csökkentését, valamint a környezetbiztonságot elősegítő kutatások

Az energia- és anyagtakarékosság, a környezetterhelés csökkentés, a fenntartható energiaipari és vegyipari technológiák kutatása szintén jelentősen hozzájárul a céljaink eléréséhez. Ezért foglalkozunk a megújuló energiák és a hidrogén-gazdaság egyes technológiai elemeinek kísérletes kutatásával. Ide sorolható a nagy CO₂ tartalmú földgázok és a biogáz katalitikus átalakítása CO+H₂ eleggyé; kis hőmérsékleten működő tüzelőanyag-cellát tápláló hidrogén CO mentesítése katalitikus preferenciális oxidációval (PROX); a fotoelektrokémiai vízbontás során a hidrogén-előállítás hatékonyságának növelése nanostruktúrák fém-szulfidokkal, vagy a vízoxidáció elősegítésén keresztül, a Mn₄Ca (Oxygen Evolving Complex, OEC) természetes klaszter mintájára működő katalizátorokkal. Gázolajok kénmentesítésére és a biogázolajok trigliceridekből történő előállítására alkalmas szulfid katalizátorokat tanulmányozunk ³⁵S izotóppal jelzett vegyületek (H₂S, tiofén) felhasználásával. A nagyhőmérsékletű reaktorok hasznosításához új irányként kapcsolódhat a jód-kén cikluson alapuló termokémiai hidrogén előállítás releváns részterületeinek kutatása (katalizátorok és szerkezeti anyagok fejlesztése).

Tanulmányozzuk néhány környezetbarát ipari eljárás tudományos hátterét. Kutatjuk a vízben oldott szerves szennyezők hasznosítással egybekötött ártalmatlanítását katalitikus és nagyenergiájú sugárzásos módszerekkel; a polimerek sugárállóságát és sugárzásos módosításának módszereit; új szerkezeti anyagok előállításának feltételeit energiakímélő módszerekkel az új energiatermelési eljárások számára. Aerob, szelektív oxidációs folyamatokra, valamint illékony szerves vegyületek (VOC), illetve korom oxidációs eltávolítására fejlesztünk katalizátorokat.

5. Energiatermelési folyamatok gazdasági, környezeti hatásának modellezése és a veszélyes ipari technológiák biztonságának javítását célzó K+F+I

Különböző energiatermelési technológiák környezeti hatásának és gazdaságosságának összehasonlító elemzése fontos a döntéshozók számára, ezért számításokat végzünk a különböző energiatermelési technológiák teljes életciklusára vonatkozó, környezeti külső költség módszerrel kiegészített, teljes társadalmi költség becslésére. Kidolgozzuk és alkalmazzuk a különböző alternatívák közötti választást elősegítő, a társadalmi értékrendet is figyelembevevő, többszemponú döntési modellt.

Atomerőművi technológiákkal kapcsolatosan kifejlesztett biztonsági elemzési eljárások általánosítása más az energiaátalakításban érintett fokozott veszélyességű technológiáknak vizsgálatára; atomerőművi korróziós folyamatok tanulmányozása során szerzett tapasztalatok általánosítása vegyiparban működő technológiai eszközök korróziós károsodásának vizsgálatára; a megújuló energiák működésének kockázatelemzése, társadalmi vitákra adandó tárgyyszerű tudományos válaszadáshoz.

ooo

A terv kialakításánál figyelembe vett működő vagy létrehozandó hazai kooperációs kapcsolatokat a mellékelt három táblázat tartalmazza.

Táblázatok a hazai kapcsolatok nyilvántartására

1. táblázat: Az EK energia-biztonsághoz kapcsolódó potenciális kutatási területei

Fő kutatási területek	Kutatási részterületek	A témában együttműködő hazai intézmények
Aalacsony karbon intezitású gazdaság: Szén-dioxid ipari hasznosítása és geológiai elhelyezése	Természetes analógok vizsgálata	Magyar Földtani és Geofizikai Intézet
	Kőzet-fluidum-szuperkritikus szén-dioxid kölcsönhatásának laboratóriumi vizsgálata és modellezése	Magyar Földtani és Geofizikai Intézet
	A potenciális tároló- és fedőkőzetekben a magas nyomásviszonyok között lejátszódó áramlási-, oldódási-, fázisátalakulási- és hőjelenségek CFD alapú modellezése (hosszú távú terv 2014-től)	Magyar Földtani és Geofizikai Intézet
Biomassza	Energiafűvek nehézfémfelvétele a talajból	ELTE Növényélettani és Molekuláris Növénybiológiai Tanszék
Szélenergia	Lapátszög optimális állása a lapátvég alkalmas kialakítása mellett	hazai mérnökirodák MVM Hungarowind
Napenergia	Hőátvivő közegek termohidraulikai modellezése	
Energiatárolás	Szilárdtest elektrokémia folyamatok kutatása	ELTE Fizikai Kémia Tanszék MTA Wigner SZFI
	Tüzelőanyag cellák optimalizálása	ELTE Fizikai Kémia Tanszék MTA TTK
	Lítium elemek kapacitásnövelése	MTA Wigner SZFI MTA TTK MFA
Hidrogéntárolás	A hidrogén mennyiségének meghatározása fémes és egyéb	

	tárolóanyagokban	
Hálózat modellezés	A növekvő időjárásfüggő villamosenergia-termelés hálózati hatása, szükséges tárolókapacitások becslése	BME Villamosmérnöki és Informatika Kar
	Terhelési görbe és termelési menetrend összehangolása „okos” hálózati elemek fölhasználásával	BME Villamosmérnöki és Informatika Kar

2. táblázat: Az EK alternatív energia és anyagtakarékosság, környezetterhelés csökkentési kutatási területei

Fő kutatási területek	Kutatási részterületek	A témában működő hazai intézmények
Biomassza hasznosítás	Biogáz átalakítása szintézisgázzá (metán katalitikus száraz reformálása)	SZTE
Napenergia	Fotoelektrokémiai vízbontás katalizátorai Mesterséges fotoszintézis-vízoxidáció fémkomplexekkel Napelemek alapanyagainak vizsgálata	
Energiatárolás, hidrogén előállítás és felhasználás	Jód-kén ciklusú (Cu-Cl ciklusú) hidrogén előállítás, katalizátorai, hőellátás IV. generációs nukleáris reaktorról, kénmentesítés hidrogén mérlegének javítása	AEKI
	Hidrogén CO mentesítése PROX eljárással	MTA TTK AKI
Gőz/gáz energiaátalakító rendszerek	Szuperkritikus hűtőközeg és hatásának kitett szerkezeti anyagok vizsgálata	BME Nukleáris Technika Intézet
	Roncsolásmentes anyagvizsgálat gőz/gáz turbina lapátok integritásának monitorozása, anyagok fejlesztése	
Környezetbarát eljárások	Szervesanyag tartalmú víz, illetve szennyvíz hatékony tisztítása AOP (nagyhatékonyságú oxidációs eljárás, pl. ionizáló sugárzás) módszerekkel	
Energia és anyagtakarékos technológiák	Aerob szelektív katalitikus oxidációs folyamatok	
	Iparilag releváns kémiai reakciók in-situ követése a katalizátor anyagában	MTA TTK
Feltörekvő technológiák	Flexibilis szál-alapú nanogenerátorok	BAY
Új generációs reaktorok és nukleáris hulladék-kezelés	Nukleáris anyagok hatáskeresztmetszetek és egyéb nukleáris adatok mérése, magfizikai kutatások	MTA ATOMKI

3. táblázat: A megújuló energiatermelési módszerek költség és társadalmi elfogadása elemzésének rövid távú feladatai

Fő kutatási területek	Kutatási részterületek	A témában együttműködő hazai intézmények
Fenntarthatóság feltételrendszerének bővítése	Környezeti külső költség és költség-haszonelemzés, teljes társadalmi költségbecslés és többszemponútú döntési modellel történő értékelés	MTA SZTAKI
Társadalmi elfogadást gátló demagógiák okainak feltárása	Dunaszaurusz, Fukusima és más esetek kommunikációjának tanulságai	Duna-kutató Intézet és MTA TK Szociológiai Intézet

A TT jóváhagyta 2013. június 18.